

Ústavní soud České republiky
Joštova 8
660 83 Brno 2

Navrhovatel: skupina 45 poslanců, podepsaných pod tímto návrhem,
jejímž jménem jedná poslanec Mgr. Bohuslav Sobotka

Další účastník: Parlament České republiky

Věc:

Návrh na zrušení některých ustanovení

- zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů,
- zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů,
- zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů,
- zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů,
- zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů,
- zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů,
- a zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon), ve znění pozdějších předpisů,
upravujících třídní tzv. karenční dobu v případě dočasné pracovní neschopnosti

(podle čl. 87 odst. 1 písm. a/ Ústavy České republiky
a § 64 odst. 1 písm. b/ zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu)

Tříkrát

I.

Skupina poslanců navrhuje zrušení zákonného institutu tzv. karenční doby, po kterou se v případě dočasné pracovní neschopnosti neposkytuje osobě v zaměstnaneckém nebo služebním poměru náhrada mzdy nebo platu, případně plat či jiný příjem, celkem v osmi zákonech. Důvodem je jeho rozpor s právem občana na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci podle čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a se zásadou závaznosti vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu pro všechny orgány a osoby podle čl. 89 odst. 2 Ústavy.

Ústavní soud dne 23. dubna 2008 rozhodl nálezem sp. zn. Pl. ÚS 2/08 (č. 73, sv. 49 Sb. n. u.), vyhlášený pod č. 166/2008 Sb. takto: „Dnem 30. 6. 2008 se v zákoně č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, v ustanovení § 15 odst. 1 věty první, zrušují slova: „trvá-li pracovní neschopnost déle než 3 kalendářní dny“. V ustanovení § 15 odst. 3 větě první téhož zákona se zrušuje slovo „čtvrtého“. Rovněž se zrušuje i věta druhá § 16 téhož zákona, ve znění: „Nemocenské podle věty první se poskytuje od čtvrtého kalendářního dne karantény“.“ Rozhodl tak o protiústavnosti třídenní tzv. karenční doby v zákoně o nemocenském pojištění zaměstnanců.

V bodech 63 až 67 odůvodnění citovaného nálezu Ústavní soud uvedl:

„Podle názoru Ústavního soudu je návrh v této části důvodný, protože zrušení poskytování nemocenského za prvé tři dny pracovní neschopnosti je v rozporu s ustanovením čl. 30 odst. 1 Listiny, konkrétně s právem na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci. Změna ustanovení § 15 odst. 1, 3 v § 16 zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších zákonů, odebrá všem zaměstnancům v pracovní neschopnosti či karanténě nárok na nemocenské dávky po dobu prvních tří dnů pracovní neschopnosti či karantény. Jedná se o poněkud pohodlný až svévolný postup ze strany státu, který kvůli neurčitému počtu zneuživatelů nemocenských dávek, plošně postihuje všechny kategorie zaměstnanců. Výsledkem je stav, kdy převážná většina zaměstnanců zůstává, po dobu prvních tří dnů pracovní neschopnosti, bez jakýchkoliv prostředků, zatímco jejich povinnost platit pojistné zůstala nedotčena. Nedotčena samozřejmě zůstala i jejich povinnost platit tzv. regulační poplatky, vyhledají-li lékařskou pomoc. Je nepřijatelné, aby stát pouze vyžadoval splnění povinností ze strany zaměstnanců (v daném případě plnění pojistného) a nedbal přitom ochrany jejich zájmů, postihne-li je zmíněná událost v podobě pracovní neschopnosti. Došlo tak k porušení práv zaměstnanců, které dosahuje ústavněprávní dimenze. Systém nemocenského pojištění by neměl sloužit ke krytí deficitu státního rozpočtu.

Jelikož většina běžných onemocnění je krátkodobá, výsledkem může být, že zaměstnanci budou na svou nemoc čerpat dovolenou (na zotavenou!), což je ovšem v příkrém rozporu s jejím účelem. Dalším řešením bude zpravidla „přecházení nemoci“ bez návštěvy lékaře a pracovní neschopnosti. Tím se otevírají dveře jednak k šíření některých onemocnění mezi spoluzaměstnance, jednak k eventuálním větším škodám na zdraví v budoucnu a k vývoji zdravotních komplikací v důsledku neléčení původního onemocnění. Tím může dojít i k nezanedbatelnému zvýšení nákladů na léčení v případě komplikací, které poté zdaleka převýší výši dávek nemocenského, které by mohly být či byly v prvních třech dnech vyplaceny.

Nemoc je obdobou pojistné události a její existence musí být prokázána odpovídajícím způsobem (lékařským vyšetřením). Místo řešení ve formě zavedení důsledné kontroly lékařů i pojištěnců, stát přenáší důsledky své neochoty či neschopnosti k realizaci

této kontroly na bedra většiny poctivých zaměstnanců. Totéž platí o předepsané karanténě, která je pro zaměstnance objektivní skutečností, ve většině případů pohromou, vynucenou správním rozhodnutím. Rozhodnutí o karanténě je totiž preventivním opatřením na základě hygienických právních předpisů, za splnění příslušných podmínek.

Na základě shora uvedených argumentů Ústavní soud vyhověl návrhu 43 poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a rozhodl o zrušení: slov „trvá-li pracovní neschopnost déle než 3 kalendářní dny“ v ustanovení § 15 odst. 1 věty první, zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců. Dále zrušil slovo „čtvrtého“ v § 15 odst. 3 věty první téhož zákona a konečně zrušil i větu druhou ustanovení § 16 téhož zákona, ve znění: „Nemocenské podle věty první se poskytuje od čtvrtého kalendářního dne karantény“. Tato právní úprava je totiž v rozporu s článkem 30 odst. 1 Listiny.

V této souvislosti Ústavní soud upozorňuje, že shora uvedená změna ve vyplácení nemocenských dávek zasahuje do řady dalších zákonů, vyjmenovaných v části 27 až 35 zákona č. 261/2007 Sb., (počínaje zákoníkem práce), upravujících nároky zde vyjmenovaných kategorií zaměstnanců. Jejich zrušení však žádný z navrhovatelů nenavrhl. Podle ustáleného právního závěru, vyjádřeného v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/01, je Ústavní soud vázán petitem návrhu a z jeho hranic v podstatě vykročit nemůže. Proto nezbyvá než apelovat na zákonodárce, aby, vázán právním názorem Ústavního soudu ve shora naznačeném směru, zmíněnou nerovnost ve vyplácení nemocenských dávek odstranil. Jen proto Ústavní soud odložil vykonatelnost tohoto nálezu do 30. 6. 2008.“

Navrhovatelé se zcela ztotožňují s argumentací Ústavního soudu. Parlament tehdy na nález Ústavního soudu reagoval novelou zákona o nemocenském pojištění zaměstnanců (zákonem č. 305/2008 Sb.), kterou bylo do zákona vloženo ustanovení, podle něhož výše nemocenského od 1. kalendářního dne pracovní neschopnosti nebo karantény do 3. kalendářního dne pracovní neschopnosti nebo karantény činí za kalendářní den 25 % denního vyměřovacího základu (§ 17 odst. 2 písm. a/ zákona č. 54/1956 Sb.). K obnovení protiústavního stavu však došlo dnem 1. ledna 2009 – vstupem zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v účinnost. Zákonem č. 187/2006 Sb. byl totiž k tomuto datu mj. zrušen zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, přičemž institut tzv. karenční doby byl od tohoto data obnoven uplatněním příslušných ustanovení obsažených v souvisejících zákonech. Poslanci zvolení za ČSSD opakovaně navrhovali odstranění tohoto protiústavního stavu cestou novely zákoníku práce a dalších zákonů - srov. návrhy zákonů z V. volebního období Poslanecké sněmovny po čísly sněmovních tisků 743 (část osmá až patnáctá) a 945. Parlament ale tyto návrhy zákonů nepřijal.

Naopak, zákon č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí, dále zužuje zákonný rozsah práva občana na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci podle čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, když v čl. I bodech 13 a 14 trvale snižuje výši nemocenského u déletrvajících nemocí na 60 % denního vyměřovacího základu z původních 66 % od 31. do 60. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény a ze 72 % od 61. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény (srov. § 29 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění účinném od 1. ledna 2008 do 31. prosince 2009).

Třídenní karenční doba podle § 192 odst. 1 věty druhé zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, má tytéž protiústavní důsledky jako Ústavním soudem zrušená karenční doba v zákoně o nemocenském pojištění zaměstnanců. Proto je navrhováno zrušení

příslušného ustanovení zákoníku práce. Protože je karenční doba v dalších zákonech týkajících se zejména vojáků, příslušníků bezpečnostních sborů, představitelů státu a územních samosprávných celků a osob ve služebním poměru stanovena obdobně, navrhuje se zrušení příslušných ustanovení i v dalších v petitu vypočtených zákonech, aby nedošlo k protiústavní diskriminaci těchto osob a tím k rozporu s čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II.

S ohledem na výše uvedené navrhovatelé navrhují, aby Ústavní soud rozhodl nálezem takto:

Zrušují se:

- a) v ustanovení § 192 odst. 1 věty druhé zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, část věty za středníkem: „ ; náhrada mzdy nebo platu nepřísluší za první 3 takovéto dny dočasné pracovní neschopnosti, nejvýše však za prvních 24 neodpracovaných hodin z rozvržených směn“,
- b) v ustanovení § 68 odst. 3 písm. a) zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, část věty „ , s výjimkou prvních 3 dnů výkonu služby, za které se náhrada ve výši platu neposkytuje“,
- c) v ustanovení § 124 odst. 5 písm. a) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, část věty „s výjimkou prvních 3 dnů výkonu služby, za které se služební příjem při neschopnosti ke službě neposkytuje a“,
- d) v ustanovení § 34 odst. 4 větě první zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, část věty „ , s výjimkou prvních 3 pracovních dnů, za které při dočasné pracovní neschopnosti plat nepřísluší“,
- e) v ustanovení § 34 odst. 4 větě druhé zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, část věty „nepřísluší za období prvních 3 kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti a“ a slovo „čtvrtého“,
- f) v ustanovení § 73 odst. 4 větě první zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, část věty „měsíční odměna za první 3 kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti nenáleží,“ a slovo „čtvrtého“,
- g) v ustanovení § 48 odst. 3 větě první zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, část věty „měsíční odměna za první 3 kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti nenáleží,“ a slovo „čtvrtého“,
- h) v ustanovení § 53 odst. 4 větě první zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, část věty „měsíční odměna za první 3 kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti nenáleží,“ a slovo „čtvrtého“,
- i) v ustanovení § 111 větě první zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon), ve znění pozdějších předpisů, část věty „ , s výjimkou prvních 3 dnů, které jsou dny výkonu služby, za které plat při dočasné pracovní neschopnosti nepřísluší“.

V Praze dne 8. prosince 2010

Bohuslav Sobotka, v. r.	Václav Neubauer, v. r.	Roman Sklenák, v. r.
Jeroným Tejc, v. r.	Jan Babor, v. r.	Jiří Koskuba, v. r.
Stanislav Křeček, v. r.	Vlasta Bohdalová, v. r.	Vítězslav Jandák, v. r.
Lubomír Zaorálek, v. r.	Adam Rykala, v. r.	Pavel Ploc, v. r.
Jan Chvojka, v. r.	Miroslava Strnadlová, v. r.	Ladislav Velebný, v. r.
Miroslav Váňa, v. r.	Roman Váňa, v. r.	Hana Orgoníková, v. r.
Karel Černý, v. r.	Jiří Šlégr, v. r.	Ladislav Skopal, v. r.
Vladimíra Lesenská, v. r.	Jiří Zemánek, v. r.	Václav Votava, v. r.
Ladislav Šincl, v. r.	Pavel Holík, v. r.	Jaroslav Foldyna, v. r.
Milada Emmerová, v. r.	Cyril Zapletal, v. r.	Milan Urban, v. r.
Jiří Petrů, v. r.	Josef Novotný, v. r.	František Bublan, v. r.
Alfréd Michalík, v. r.	Richard Dolejš, v. r.	Martin Pecina, v. r.
Václav Zemek, v. r.	František Novosad, v. r.	Ivan Ohlídál, v. r.
Jaroslav Krákora, v. r.	Václav Klučka, v. r.	Pavel Antonín, v. r.
Jaroslav Vandas, v. r.	Jan Látka, v. r.	Josef Tancoš, v. r.